

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Симеон Владимиров Тасев

на дисертационния труд

на тема: „Ред за пътуване на дете в чужбина и последици от неспазването му“

на **Милен Руменов Ангелов**

докторант към катедра „Гражданскоправни науки“ при Правно-исторически факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“, гр. Благоевград - за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.6 Право, специалност „Гражданско и семейно право“.

Уважаеми членове на научното жури,

I. Описание на съдържанието на дисертационния труд

1. Дисертационният труд е с обем от 236 страници, в това число списък на използваните библиографски източници от 8 страници, списък на използваните съкращения от 1 страница и приложения, свързани с темата на труда. Изследването включва 186 бележки под линия. Дисертационният труд включва съдържание, списък на използваните съкращения, увод, изложение, заключение и библиография. Предложенията *de lege ferenda* са част от съдържанието на изследването. Изложението е обособено в пет глави, обозначени с римски цифри. Всяка глава е съставена от параграфи, които включват точки и подточки, обозначени с арабски цифри. Списъкът с използваната литература включва 60 заглавия от български източници и 52 заглавия от чуждестранна литература.

2. В представената работа подробно и задълбочено са изследвани въпросите, свързани с условията при които дете може да пътува зад граница, придружено или не от родител, с цел предотвратяване неправомерното му извеждане или задържане в чужбина. Значимостта на труда се предпоставя и от актуалността на разглежданата проблематика. Изследването откроява основните положения в националното законодателство, касаещи условията, при които дете може да пътува с родителя си, без това да води до злоупотреба с право, като те са съпоставени с процедурите, прилагани при защита правата и интереса

на детето в европейските законодателства. Докторантът Милен Ангелов е направил подробен и задълбочен анализ на правната уредба, касаеща принципа за пътуване на дете, без да се нарушава семейното законодателство, както и анализ на методите и способите за връщане на неправомерно изведено дете в чужбина, като е извел общите характерни особености. В труда са разгледани и анализирани международните способности за защита правата на детето съгласно Хагската конвенция за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца 1980 г., Кодекса за международно частно право и относимата съдебна практика.

II. Анализ на съдържанието на труда

В увода на дисертационния труд е обоснована актуалността на проблема. Подчертано е, че разглежданите въпроси имат не само теоретично, но и практическо значение. Посочени са използваните методи: исторически, сравнително-правен, догматичен и систематичен, както и анализ на семантично и езиково ниво.

Глава първа от дисертационния труд разглежда родителските права и задължения, които родителите упражняват спрямо своите ненавършили пълнолетие деца. В параграф първи са посочени основните термини, използвани в дисертационния труд. При посочване значението на термините са включени и нормативните актове, в които те се срещат като определения. Параграф втори представя историческото развитие на родителските права и задължения. В точка първа е разгледано възникването и развитието на отношенията между родители и деца, както и етапите, през които са преминали родителските права и задължения по време на действие на семейноправната система в Република България. В нея се прави исторически анализ на института, засягащ родителските права и задължения и същевременно се посочва приемствеността в семейното законодателство от различните исторически периоди. На следващо място, в точка втора, докторантът разглежда характеристиката на родителските права и задължения разписани, в актуалния Семейен кодекс. Посочено е в кои конкретни случаи родителят дължи издръжка на ненавършилото си пълнолетие дете, както и специфичните случаи, при които размерът на издръжката може да бъде намален. В тази точка се разглеждат и конституционно установените права на децата, за да се подчертае, че правата на децата са сред основните конституционни принципи, във връзка с което тяхната защита е от особено значение.

Параграф трети от глава първа е свързан с упражняването на родителските права и задължения от родителите. Акцентира се на взаимното упражняване на родителските права от двамата родители в еднаква степен. Анализират се разпоредбите на СК, в които е предвидено, че решенията, касаещи отглеждането на децата, се взимат по взаимно съгласие и от двамата родители. На следващо място в изследването е разгледан въпросът, свързан с местоживеенето на детето като съществен елемент от упражняването на родителските права. Авторът е посочил редица международноправни актове, по които Република България е страна, които имат за цел да обезпечат защитата на правата на децата, в случаи на неправомерно извеждане на дете в чужбина от родител. В параграф четвърти, от глава първа, е разгледано упражняването на родителски права при разделно живеене като все по-често срещан модел на упражняване на родителските права. Акцент се поставя върху запазването на връзката родител-дете, дори и при разделно живеене на родителите, както и извеждане на преден план интереса на детето при определяне от съда на режима на лични контакти между родителя и детето.

Втората глава на дисертационния труд е посветена на елементите, които следва да са налице, за да пътува дете в чужбина. Авторът последователно посочва и анализира какви предпоставки е необходимо да бъдат изпълнени, за да може дете да пътува зад граница придружено само от един родител, или от трето лице. В параграф първи от разглежданата глава се акцентира върху въпроса от какво следва да се ръководи родителят, при предоставяне на съгласието за пътуване на дете в чужбина, за да се спази т.н. „интерес на детето“. Посочва се, че решението за пътуване на детето в чужбина следва да е дадено и от двамата родители, тъй като упражняването на родителските права и задължения принадлежи и на двамата родители. В параграф втори се посочва, че свободата на придвижване е едно от основните човешки права, което е залегнало и във фундаментите на Европейския съюз. Тук се проследяват процедурите по издаване на личен документ на детето, издаване на задграничен паспорт, в кои случаи може да се наложи принудителна административна мярка „забрана за напускане на страната“ на детето. Разглеждат се и различните хипотези, при които на детето би се наложило да пътува в чужбина – краткотрайни пътувания от „личен характер“ и пътувания за дълъг период от време, свързани с промяна местоживеенето на един от родителите. В същия параграф следва положително да бъдат отчетени и статистическите данни, които авторът е изследвал и поместил данни, които подкрепят тезата му за прогресивно увеличаване броя на пътуващи български граждани, в това число и деца, което неминуемо предполага необходимостта от защита на децата от неправомерно извеждане в чужбина от страна на

родител.

В параграф трети на втора глава се посочва каква следва да е формата на изразеното съгласие на непътуващия родител, за да са изпълнени условията на закона. В точка първа на параграфа, акцентът се поставя върху ограниченията при свободното придвижване на децата. Проследява се развитието на законодателната уредба в Република България и как във времето законодателят я е развил в насока съблюдаване интереса на детето. Във втора точка на параграфа се разглеждат предпоставките за пътуване на дете зад граница. Анализира се процедурата по подаване на заявление за издаване на задграничен паспорт – кой е компетентен да го стори и кой не би могъл да представлява детето пред органите на МВР и да подаде заявление за задграничен паспорт. На следващо място се разглеждат случаите, при които детето пътува с двамата си родители или само с един от тях и респективно какви документи ще са необходими, за да може детето да замине. Подробно се разглеждат елементите на даденото съгласие от непътуващия родител и формата, в която то следва да бъде облечено. В параграфа е направена и препратка към приложенията, където е поместен примерен вариант на декларация за изразено съгласие от родител детето да пътува с другия си родител с необходимите ѝ реквизити.

Глава трета е посветена на решаването на спорове при липса на съгласие за пътуването на дете в чужбина. В нея последователно се разглежда и анализира същността на съдебното производство при искането на разрешение за пътуване на дете в случаите на отказ или невъзможност на родител да даде съгласие за пътуване. На следващо място - в параграф втори на разглежданата глава, се проследява развитието на практиката на българските съдебни органи – ВКС и ВАС, в насока съблюдаване на висшия интерес на детето при разглеждане на дела за предоставяне на заместващо съгласие за пътуване на дете в чужбина. В следващия параграф се разглежда практиката на съда на Европейския съюз и ЕСПЧ по въпросите свързани с пътуването на дете в чужбина. На преден план са изведени добрите практики, прилагани от европейските съдилища в областта на защита правата на децата. Интерес представляват делата на ЕСПЧ по реда на чл. 8 от Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи. Като принос би могло да се отчете, че в точка първа от параграфа е коментирано и упражняването на родителски права според Семейния кодекс на Руската федерация, където е посочен фокусът, който има Семейният кодекс към защита правата на децата като пълноправни членове на обществото.

В параграф четвърти на разглежданата глава е проследена процедурата на искане и съответно предоставяне от съда на заместващо съгласие за пътуване на дете в чужбина. Разгледани са случаите, при които съдът би могъл и следва да предостави такова заместващо съгласие, както и елементите, които е призван да съблюдава преди да предостави заместващото съгласие. Анализирани са и случаите, при които се допуска предварително изпълнение на предоставеното заместващо съгласие за пътуване и съпоставката им с допуснатото предварително изпълнение по реда на АПК. Подробно се разглежда и съдебната практика по такива искания, както и съществуващата противоречива практика, довела до приемането на ТР №1/2016 от 03.07.2017 г. на ОСГК на ВКС.

Глава четвърта е посветена на защита правата на детето и на лишения от контакт с детето си родител при неспазване на реда за пътуване в чужбина според действащото законодателство в Република България. Разглеждат се в общ план механизмите на защита като забрана за напускане на страната, сезиране на компетентни органи, които да ограничат възможността детето да пътува без съгласието и на двамата си родители или без предоставено заместващо съгласие от съд. В параграф втори на главата се проследява съдебното производство по реда на чл. 126 от СК за връщане на отклонено дете в обичайното му местоживееене. Посочени са и определения за обичайно местоживееене, съгласно европейската практика. На следващо място - в параграф три, е засегната процедурата по водено исково производство за предоставяне на родителски права по реда на чл. 127 от СК. Разглеждат се различните хипотези, при които родителят би могъл да пътува с детето зад граница в зависимост от режима на упражняване на родителските права. Разглежда се съдебното производство при спор за родителски права, компетентен съд, както и принудители способности за връщане на отклонено дете от родител.

Глава пета е посветена на средствата за защита съгласно правото на ЕС и международното право при неправомерно извеждане на дете в чужбина. Подробно се разглеждат и анализират международните актове, по който Р. България е страна, и действието, което те имат при предотвратяване неправомерното извеждане на дете в чужбина. В параграф втори се разглежда производството по принудително връщане на детето в обичайното му местоживееене пред компетентния съд на държава-членка на ЕС. Посочват се Регламентите, които са водещи в процедурата по връщане на детето. Приносен момент представлява и засягане на въпроса за приложение на медиацията при разрешаването на въпроси, свързани със защитата на детето при пътуване в чужбина.

В заключението са обобщени изводите от изследването, касаещи реда за пътуване на дете в чужбина. Изведени са предложенията *de lege ferenda*, които докторантът е систематизирал като предложения за допълване на действащото законодателство, както и предложения, свързани с механизмите, предотвратяващи злоупотребата с право от страна на родител, неправомерно извел детето си в чужбина. Посочени са примери от европейското законодателство, в областта на защита правата на децата, които биха могли да бъдат заимствани като т.н. „добри практики“.

III. Приносни моменти в дисертационния труд

Дисертационният труд представлява завършено и пълно монографично изследване по актуална и неразработвана до момента тема. В него са изложени оригинални становища на автора, които са добре аргументирани. В труда е извършен подробен анализ на цялата достъпна съдебна практика по въпроса. Авторът добросъветно е изложил всички виждания по въпроса в българската литература, както и становищата на редица чужди автори. Трудът показва способност за самостоятелно изследване на важни теоретични и практически проблеми и е на високо научно равнище. Той се отличава с редица научни приноси, по-важните от които са следните:

- За първи път в българската правна доктрина е извършено самостоятелно и цялостно изследване на реда и условията за пътуване на дете в чужбина и за правните последици от тяхното неспазване.
- Приносен характер има застъпването и аргументирането на становището, че при разглеждане на иск по реда на чл. 127а СК е необходимо съдът да изследва и съблюдава предпоставките за спазване на „висш интерес на детето“.
- Уточнен е местно компетентният съд, който следва да разгледа иска за връщане на детето в обичайното му местоживееене.
- Извършен е подробен анализ и съпоставка на методите за защита на детето и лишения от контакт родител между българското европейското законодателства.
- Направени са обосновани предложения *de lege ferenda*, които са обобщени в заключението.

IV. Бележки и препоръки

Разбира се, към труда могат да бъдат направени и критични бележки. Препоръчвам на дисертанта да публикува труда като монография, в която да бъде отразена и най-новата съдебна практика.

V. Заключение

Считам, че са изпълнени изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане. Представеният дисертационен труд съдържа научни и научно-приложими резултати, които представляват принос в гражданскоправната наука, поради което предлагам на научното жури да присъди на Милен Руменов Ангелов образователната и научна степен „доктор“ но професионално направление 3.6 Право, специалност „Гражданско и семейно право“.

София, юли 2020 г.

Рецензент:

/проф. д-р Симеон Тасев/